

Pārņēma smeldzīga apjausma, ka nu viņi ar Jāni te šajā pasaules malā palikuši divi vien no plašās Rimežu dzimtas. Starp to otru pasaules malu aiz plašā okeāna, kur tagad mita abas viņu māsas, nule bija uzcelta gluži vai dzelzs siena, augsta un salta, un nebija zināms, vai viņi ar abām trimdiniecēm vēl kādreiz satiksies. Nevarēja zināt arī to, kā viņām tur svešumā klājas.

Un arī no šīs mazās, dažos soļos pārejamās pasaulītes, no šī mazā zemes laukumiņa, kur blakus tēvam, dēlam un pārējiem tuviniekiem šodien bija apgulusies māte, neviens nekad nav atgriezies un neatgriezīsies. Var cerēt uz satikšanos tajā citādajā aizsaules dzīvē, bet par to jau arī nav zināms, vai tāda maz ir. Māte tai ticēja, un arī Rūdis gribētu ticēt, taču viņš nespēja iedomāties kādu citu pasauli bez šīs, kurā cilvēks un viņa dvēsele no nekurienes atnāk un, lemto mūžu te priecājusies un bēdājusies, atkal uz nekurieni aiziet. Uz prātam neaptveramu nekurieni.

Tas viss nav zināms, un tālab jānodzīvo pēc iespējas saturīgāk un labāk šī īsā dzīvīte, kas ikvienam dota šeit viena vienīga un neatkārtojama. Gluži kā viendienis zieds, kas vienurīt uzzied, priecē acis un sirdi, bet jau vakarā noliec košo galvu un padevīgi novīst, dodot vietu jaunam pumpuram vai arī iznīkstot uz visiem laikiem.

Ir jādzīvo, jāprot mīlēt, piedot un atcerēties.

Nez kādēļ viņam tas viss lāgā nepadodas – viņa ceļā allaž gadās kāds traucējošs sprungulis. Varbūt tādēļ, ka viņš šo ceļu iet pārmēru ātri, katru soli iepriekš neapdomājis? Viņam laika aizvien ir par maz. Un tālab viņš tik daudz ko svarīgu nokavē, kas vairs nav atgūstams.

Rūdis aši palūkojās uz Jāni. Brāļa nopietnā seja liecināja, ka arī viņa galvā rosās skumīgas domas.

Jānis stāvēja kā sastindzis. Viņš, tāpat kā Rūdis, uz bērēm bija atbraucis viens, bez sievas, un viņa smadzenes tiešām darbojās līdzīgi kā brālim. Visam citam pa priekšu ikbrīd izspraucās pašpārmetums – dzeldinoša apjausma, ka vajadzēja atbraukt nevis uz mātes bērēm, bet daudz, daudz agrāk. Tad varbūt viņiem abiem te nebūtu tā stingi jāstāv, skaidri zinot, ka nekas vairs nav maināms un par labu vērsams. Varbūt tad viņš ar māti tiktos savās mājās, no kurām bija aizgājis, bet kuras viņu aizvien bija gaidījušas.

Nu vairs negaidīs.

Tāču, lai atbrauktu, arī viņam aizvien bija pietrūcis laika. To bija paņēmušas rūpes par savu ģimeni un ne jau vieglo dzīvi. Viņš pat netika atvedis pie mātes un parādījis savus bērnus, kurus viņam bija dāvājusi Ella. Vedeklai māte jau sen bija visu piedevusi un par bērniem būtu priecājusies.

Nu tas vairs nebija izdarāms. Viņa bērni un Ella varēs tikai kādreiz nolikt puķi uz šīs mazās smilšu kaudzītes, kura drīz apaugs ar sūnām tāpat kā pārējie kapi.

Rūdis savties bija vairījies uz “Rimežiem” braukt, zinātdams, ka māte atkal lūgs viņu palikt tēvmājās. Tādās reizēs viņš jutās savādi – it kā sāpīgi uz pusēm pārdalīts: viena viņa puse gribēja paklausīt mātes un dzimto māju aicinājumam, bet otra sauca turp, kur tagad bija viņa novītā ligzda. Un, palūk, kamēr abas šīs viņa puses savā starpā cīkstējās, māte nebija varējusi sagaidīt un aizgājusi.

Tieši tad aizgājusi, kad viņi abi ar Jāni, neko nesarunājuši, bija braukuši pie viņas.

Varbūt cilvēks pats neapjauš, tikai viņa sirds sadzird, kad cita tālumā mītoša sirds viņu sauc?

Kad mācītājs bija pasacījis savas runas beigu “āmen!” un nelielais pavadītāju pulciņš sāka lēni izklist, arī uz kapsētas vārtiem abi brāļi pa taku gāja blakus, taču joprojām nesarunādamies, smidzinošā, dzestrā lietus glāstus galvai un pleciem nemaz nejudzami.

Izgājuši aiz kapsētas vārtiem, īsi, ātru skatienu viens otram uzmetuši, brāļi atvadījās.

– Dzīvo sveiks! – sacīja Jānis. – Varbūt kādreiz šeit pie mātes un tēva vēl satiksīties. Māju jau mums vairs nav.

Viņš neaicināja Rūdi, lai atbrauc pie viņa ciemos. Nudien nejuta nekādu vajadzību to darīt. Nepajautāja arī, kā brālis tagad dzīvo. Viņam Rūdis nekad nebija īpaši tuvs bijis, un, uzzinot par brāļa neseno karošanu krievu puses partizānos un tagadējo priekšnieka darbu, nu tas likās pavisam svešs.

Svešs cilvēks ar svešiem uzskatiem un svešām domām, par kurām viņš gan nemaz nezināja, kādas tās ir.

Un tomēr šodien abi brāļi bija jutuši nepieciešamību būt blakus. Sajutuši viens otra plecu. Tā bija bijusi smeldzīgi tīkama sajūta, kaut tikai uz brīdi.

– Lai tev labi klājas! – sacīja Rūdis, arī neko nepajautādams par Jāņa dzīvi un tagadējo ģimeni.

Un negribēja neko vairāk bilst, bet tad tomēr iedomāja pavaicāt:

– Vai aizvest tevi uz staciju? Man, tu jau zini, ir mašīna. Kājām iet tev nebūs patīkami, re, kā līnā.

Rūdis bija ieradies ar virsmežniecības trofeju bobiku. Šo mašīnu viņš ne no viena grāvja kā tanku nebija izvilcis. Tā viņam bija likumīgi piešķirta darbam, un ar to viņš bija braucis uz Rīgu pie ministra.

Jānis atteicās. Cik tad nu tā stacija esot tālu. Un viņam vēl pilsētā esot šis tas nokārtojams, noteikti jāpiekāpjot arī pie Ellas krustmātes. Varbūt esot apslimusi, ja šodien neatnākusi uz kapsētu. Vai varbūt neesot saņēmusi ziņu, kuru Ella viņai nosūtīja. Vēl jau pasts īsti kārtīgi nestrādā.

Un, jau gabaliņu pagājis, viņš apstājās un ar vieglu vīpsnu pavaicāja:

– Vai tev, brāl, nebūs nepatikšanas, ka māti pavadīji ar mācītāju? Tādas bēres taču šaislaikos tiek uzskatītas par tumsonību, bet tu jau tagad laikam esi partijnieks. Piespriedīs tev kādu bargu sodu.

– Man vienalga. – Rūdis atmeta ar roku, to vīpsnu Jāņa balsī nesaklausījis, acīs neieraudzījis un par nupat pieminēto partijnieku neko nepaskaidrojās. Un piebilda: – Vai tad mēs varējām neizpildīt mātes pēdējo vēlēšanos? Viņa taču to tika gan man, gan tev daudzas reizes teikusi, teju vai vienmēr tiekoties piekodinājusi, lai viņu izvadām ar Dieva vārdu un apguldām līdzās tēvam.

Jānis vairs nesmīnēja. Atšķirtības ledus bija ieplaisājis. Viņš ierunājās pavisam citādā, siltākā balsī:

– Labi, ka atbrauci...

Viņi vēlreiz paspieda viens otram roku.

Likās, abi gribēja kaut ko teikt, tomēr nepateica.

Un tad Rūdis bija palicis viens pie zaļganā, apbružātā bobika. Vajadzēja kāpt iekšā un braukt, bet viņš vēl stāvēja smidzinošajā lietū. Tad pagriezās uz to pusi, kur bija aizgājis brālis, kuram viņš tā arī nepavaicāja, kā tam tagad klājas.

Jānis vairs nebija redzams. Rūdim sametās žēl, ka viņi tik vēsi šķirušies. Diezin kad atkal satiksies.

Debesis palēnām nostūma biezo mākoņu segu, un tās vēja ieplēstajās plaisās jau paspīdēja saule.

Pēkšņi Rūdis aizcirta ciet bobika durtiņas, kuras jau bija atvēris, lai iekāptu, un gāja atpakaļ pie savējo kapiem. Viņam ļoti vajadzēja kādu, ar ko izrunāties. Par visu ar acīm redzamo un neredzamo, tikai izjūtamo izrunāties.

Bērinieki bija izklīduši. Taka un lielā, vecā kapsēta likās pavisam tukša. Rēgaini un vientuļi uz viņu raudzījās krusti un pieminekļi. Neviena cilvēka. Tikai pie kādas attālas, nesen skujām klātas kopiņas līkņāja veca sieviņa.

Nujā, viņi ar Jāni par bērnu mielastu nebija padomājuši un nevienu nebija uz tādu aicinājuši, tālab visi pavadītāji bija aizgājuši mājās.

Bet kur lai viņi to mielastu būtu te rīkojuši, kur radu vairs nemaz nav? Galvenais – nav gādīgās, labsirdīgās tantes Ģertrūdes. Viņas aizvien tik mājīgais, viesmīlīgais nams gan stāv savā vietā, kā gadiem stāvējis, bet tajā vairs nemīt silta sirsnība. Tur tagad dzīvo Rimežiem sveši ļaudis.

Nujā, vecais Miķelis gan bija teicis, ka viņa Dora būšot “Rimežos” mazu maltīti saimnieces piemiņai sagatavojusi un lūdza abus brāļus tajā piedalīties, bet viņi no Miķeļa aicinājuma atteicās.

Atrunājās, ka Jānim drīz jāejot uz vilcienu, lai to nenokavētu, savukārt Rūdim jāsteidzoties darba darīšanās.

Tagad Rūdim bija svelošs kauns par šo atteikšanos. Miķelis nebija mātei pat rada, tomēr bija pūlējies, lai viņa saimnieces bērēs viss notiktu godam, kā pierasts, bet dēli steidzas prom kā vēja nesti.

Vai pasaule bojā aizietu, ja viņi brīdi būtu pasēdējuši pie vecā kalpavīra galda savās tēvmājās, kuras gan vairs nav viņu mājas?

Rūdis norija sīvas, mutē saskrējušas siekalas un atmeta ar roku. Kas izdarīts – izdarīts. Labāk vēl brīdi pasēdēs te pie mātes. Tik drīz jau uz šejieni pie viņas un pārējiem gulētājiem neatbrauks.

Viņš gurdi nosliġa uz smidzinātāja samērcētā, vēja vēl neapzāvētā soliņa. Šie kapi nu viņam bija palikuši vienīġie, kam viņš varēja vaļsirdīġi izstāstīt savu neziņu par turpmāko dzīvi. Izstāstīt un jautāt padomu, jau iepriekš zinot, ka nekādas atbildes nebūs. Kapā gulošo dvēseles varbūt būs blakus un viņu dzirdēs, bet tās nekad neatbildēs. Varbūt māte vai tēvs atnāks un kaut ko teiks vienīġi kādā sapnī, kuru viņš pamodies nemācēs izskaidrot un atmetīs ar roku.

Kāpēc viņš tik vēsi šķīrās no brāļa?

Varēja parunāties.

Un vajadzēja parunāties.

Bet diezin vai Jānis viņu saprastu.

Jānim pirmās pajukušās laulības dēļ tagad dzīvē galvenais ir tikai viņa paša ġimene. Viņš citas vērtības nemeklē. Liekas, ir laimīġs.

Ja tēvs būtu bijis dzīvs! Ja māte vēl būtu dzīva!

Nu un tad?

Kas viņa, Rūda Rimeža, dzīvē tad būtu citādi?

Vai viņš jēlkad tika klausījis mātes neuzmācīġajiem padomiem?

Pieklājīġi uzklausīja un aizmirsa. Pasmīnēja par mātes mīļo naivumu un darīja visu pēc sava prāta.

Un pieļāva kļūdu pēc kļūdas, no kurām neviena nav labojama.

Bet vai viņš kaut ko nožēlo?

Nē, nē un vēlreiz nē!

Viss, ko viņš ar savu straujo dabu ir darījis, bieži ir ne tikai belzis pa sirdi un dzīvi, bet tikpat bieži sniedzis arī prieku un gandarījumu. Un vienmēr viņš no savām kļūmēm ir atbrīvojies pats un devies tālāk. Aizvien ticot, ka rīt viss izdosies labāk.

Tikai pašlaik Rūdi māca neziņa, ko darīt, jo nu viņa liktenī bija ielauzušies sveši, neatvairāmi spēki. Tomēr tas labais, kas bijis, likās kā garantija tam, kas vēl būs.

Un Rūdis, tā uz paslapjā kapu soliņa sēžot, ļāva gar acīm aizslidēt visiem pagājībā aizgājušajiem gadiem. Tie bija kā aka, no kuras var pasmelt spēku.

To dažu desmitu jaunekļu dēļ, kurus viņš paglāba no frontes pekles un teju vai neizbēgamas nāves, – to dēļ nu pat brālis viņu uzskata par šīs tagadējās, Rimežiem aizvien nelaimi un postu nesušās varas kaismīgu piekritēju, pat īstu atbalstītāju – par sarkano, jo viņš, Rūdis Rimežs, taču ir nostājies nīstajā padomju pusē.

Protams, tas nav noliedzams, un viņš to nemaz negrib noliegt. Tikai diemžēl to, ka glābis savus līdzcilvēkus un cīnījies pret hitleriešiem, to Jānis – un ne jau viņš vien – itin kā piemirst. Visiem tagad svarīgi un nosodāmi ir tikai tas, ka Rūdis nostājies padomju pusē.

Un kāpēc viņš to darījis?

Tagadējai varai nepavisam nav izdevīgi, ka tikai tālab, lai paglābtu cilvēkus. Par to nemaz nerunā. Arī padomju varas piekritējs Gusts nerunā, kaut zina Rūda patieso nostāju. Tagadējai varai ir izdevīgi, ka Rūdis Rimežs karalaikā pats aiz savas brīvas gribas ir bijis tās pusē. Tas pat tiek uzsvērts, par viņu runājot, un brālis un daudzi citi tam notic.

Tātad labi vien ir, ka viņš Jānim par savu neziņu un šaubām neko nepateica. Tik un tā nesaprastu.

Rūdis noskurinājās. Lietus bija mitējies, tomēr, tā dīki sēdot, drēgnums līda klāt ne tikai pie miesas, bet pat pie kauliem. Un viņu kaut kur dziļi sevī, laikam dvēselē, drebināja arī situācija, kādā viņš pavisam pret savu gribu nu bija nokļuvis.

Rūdim ij tagad mātes bērū dienā bija nepārtraukti jādomā par Gusta Līduma draudzīgo, labi domāto, bet viņam grūti pieņemamo ieteikumu, un nule viņš neapzināti gaidīja, ka mirušo veļi varbūt viņam pateiks, ko darīt.

Ar vārdiem nepateiks, to viņš zināja, bet varbūt dos kādu zīmi.

Viņš pats tādai zīmei neticēja, tomēr gaidīja to kā sirdzējs, kas skaidri zina, ka jau pienākusi viņa pēdējā stunda un tā garām nepaies, tomēr vēl cer, ka rīt atausīs jauna diena...

Gustu, ar kuru viņš bija sadraudzējies, toreiz no karaskolas izslēdza, jo viņš kadetu kopmītnē bija lasījis kādu boļševiku pagrīdes literatūras brošūru un kāds bija viņu par šo lasīšanu nosūdzējis. Šķiroties Gusts Rūdim bija teicis, ka esot lasījis tāpat vien aiz ziņkāres un to brošūru pats neesot meklējis, viņam esot iedevis vecāku dzīvokļa kaimiņš. No lasīšanas taču nekāds ļaunums nevarot rasties, bet lielāka un labāka pasaules izpratne gan.

Rūdis bija Gustam piekritis, dusmojies par viņa izslēgšanu un pat gājis pie karaskolas vadības par draugu aizrunāt. Panācis neko nebija. Viņam bija stingri ieteikts ar tādiem puisiem kā Gusts Līdums nedraudzēties.

Ne jau tā stingrā ieteikuma, bet dažādu citu notikumu dēļ viņu draudzība tolaik patiesi pajuka. Pēc izslēgšanas

Gusts tiešām pieslējās kreiso kustībai un no Rūda redzesloka nozuda. Daudz vēlāk Rūdis padzirdēja, ka, pēkšņajam karam sākoties, Gusts esot aizgājis padomju armijā.

Viņiem no jauna satikties bija lemts tieši karalaikā – kara pēdējā gada beigās. Un nule šajos pēckara gados Līdums bija kļuvis par mežkopības ministru, tātad Rūda priekšnieku, kaut gan pats joprojām it bieži ironizēja par sevi, ka no meža saprotot tikpat daudz, cik no putras vārīšanas. Pat mazāk.

Un tagad Gusts bija iesacījis viņam nevilcināties un stāties partijā. Tajā partijā, kuras pirmās valdīšanas laikā nogalēja viņa, Rūda Rimeža, tēvu un pret kuru cīnoties bija kritis viņa mīļais brālis Arnolds. Gusts to zināja tāpat kā to, ka arī Rūdis bija karojis plecu pie pleca ar Arnoldu.

Varbūt šīs zināšanas vai kaut kā cita dēļ Gusta ieteikums bija skanējis kā brīdinājums, ka bez partijas biedra kartes viņš neko ne savā dzīvē, ne savas ģimenes, ne savas zemes labā nevarēs paveikt.

Kam gan vērtā tāda tukša dzīve?

Rūdis pievērsa skatienu mazajai tēva kapa kopai, kā piedošanu lūgdams.

– Ja tu ilgi prātosī, stāties vai nestāties, dažā iestāde sāks rakņāties tavā pagātnē un tu no tagadējā uzticamā padomju pilsoņa pārtapsī par kādreizējo kulaku pēcteci, tātad visai aizdomīgu tipu, – Rūdim atklāti bija sacījis Gusts. – Bet, ja iestāsies partijā, varēsī ij dažam labam citam palīdzēt no aizdomīga cilvēka kļūt par uzticamu.

– Laikam jau Gustam ir taisnība. Malā stāvēšana no dzīves nav nekāda varonība, un šī dzīve mums tagad ir tāda, kāda nu tā ir, un izskatās, ka citāda vairs nebūs. – Rūdis pusbalsī nopūtās, vēlreiz pārļaida acis visiem savējo

kapiem, no kuriem senākie jau bija sākuši zaļi apsūnot, un nesteidzīgi devās uz kapsētas izeju.

Aizgājēji nekādu zīmi nebija devuši. Tikai kāda no-
šņurkusi, salijusi vārna, viņam garāmejot, bija atsveicinot
iekarkusies.

Rūdis karcēju nemaz nebija manījis. Viņš bija lēmis
savu grūto lēmumu.

Jau pie stūres apsēdies, viņš iedomāja, ka vajadzēja
pieiet arī pie Zīles kapa. Viņas dusas vieta neesot tālu no
Rimežu kapu laukuma – to viņam reiz tika sacījusi māte.
Diezin vai te kāds vispār šo meiteni atceras? Meiteni, kura
reiz nāca pie viņa uz pieguļu, ar kuru kopā viņš skaitīja
krītošas zvaigznes un iepazīna pirmās mīlestības brī-
numu, tobrīd juzdamies pārliecināts, ka tas viņam dots
uz visu mūžu.

Diemžēl tā vis nenotika, jo brīnumiem parasti nav
ilgs mūžs un brīnumu jau nemaz nav. Laikam tāpēc viņš
Zīli tik ātri bija aizmirsis. Bija aizmirsis Zīli, bet joprojām
nebija aizmirsis senās pieguļas naktis, lunkanu, karstu
meitenes augumu, zirgu draudzīgo bubināšanu un zvaig-
žņu pilnās debesis, no kurām ik pa mirklim krita lejup
kāda it kā tieši viņam domāta zvaigzne, tikai viņš nemā-
cēja to satvert.

To visu Rūdis nebija aizmirsis un laikam nekad neaiz-
mirsīs.

Bet nule kopā ar ceļa kilometriem ritēja viņa domas
par visu, kas ar viņu bija noticis un aiztecējis kā šis līku-
motaiss ceļš. Atšķirība starp dzīvi un šo ceļu bija tikai tāda,
ka gan nobrauktais, gan vēl braucamais ceļa gabals bija
labi zināms, bet dzīvē nebija droši paredzams pat nāka-
mais mirklis.